УДК 378.147; 372.881.111.22; 351.746.1

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Цвяк Л.В.
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Євроінтеграційні процеси в Україні та наближення Державної прикордонної служби України до стандартів ЄС вимагають від офіцерів-прикордонників не лише високого професіоналізму, а й глибоких знань іноземних мов, які вони можуть здобути в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ). Навчання курсантів іноземної мови як майбутньої спеціальності є невід'ємною частиною підготовки сучасного спеціаліста, а знання іноземної мови для сучасного офіцера – це свідчення рівня його освіти і культури. Це розуміють і самі курсанти. Опитування, проведене серед курсантів, що навчаються за напрямом підготовки «Філологія», досить яскраво підтвердило цей факт. 85% курсантів вважають, що вивчення іноземної мови є необхідним у сучасному військовому та правоохоронному навчальному закладі, багато хто з них (90%) відмітив, що це є запорукою успіху при виконанні своїх службових обов'язків на кордоні (при цьому було аргументовано факт спілкування з іноземцями та перевірки їх документів), а також зазначили, що знання цього предмету розкриває перспективи

для майбутньої службової діяльності (необхідність виконання Збройними Силами України завдань в рамках міжнародної військової співпраці та участі в роботі органів колективної безпеки; проведення міжнародних операцій в складі сил ООН, участь в єдиній системі Європейської безпеки, спільні з військами НАТО військові навчання, обмін військовими спеціалістами) або просто знадобиться їм і в подальшому житті (75%). Тому недивно, що 91,8% курсантів висловили бажання добре володіти іноземною мовою.

Комплекс навчальних дисциплін кафедри німецької та другої іноземної мови НАДПСУ, які ставлять за мету навчити курсантів не лише іноземної мови, але й розвинути у них навички перекладацької діяльності, націлений на підготовку майбутнього офіцера-прикордонника до професії перекладача, тобто на формування *професійної* мовленнєвої та перекладацької компетенції, оскільки саме термін несе на собі основне змістове навантаження і є інформативним центром тексту за фахом.

Метою даної статті є аналіз існуючих методик навчання студентів (курсантів) спеціальної лексики, а також виокремлення засобів та методів навчання прикордонної термінології майбутніх офіцерів-прикордонників для створення можливостей професійного спілкування та виконання спеціального перекладу.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що в наш час розробка способів (методів) навчання іноземної мови з урахуванням спеціальності вважається реальною проблемою в сучасній методиці. Фахова спрямованість в оволодінні іноземною мовою висуває вимоги до викладача знайти найбільш ефективні шляхи навчання, що допоможуть курсантові оволодіти мовою спеціальності. І якщо в сучасній науковій та методичній літературі зустрічаються праці, присвячені опису та методам навчання економічної, технічної, медичної, юридичної, сільськогосподарської лексики [1], [2], [3], [5], [8], [10], [13], то по відношенню до слів військової та прикордонної спрямованості ми помітили значну прогалину.

Об'єктом нашого дослідження є спеціальна лексика сучасної німецької мови, а **предметом** ми обрали шляхи та методи навчання спеціальної прикордонної лексики курсантів вищого військового (правоохоронного) навчального закладу.

Як відомо, спеціальна лексика – це слова і словосполучення, які називають поняття, що належать до різних сфер трудової діяльності людини і не є загальновживаними [16]. Спеціальні слова і словосполучення використовуються в усному і письмовому мовленні людьми, поєднаними певним родом діяльності: фізиками, геологами, лікарями і т.д. Слова, що знаходяться у вживанні людьми одного фаху, можуть бути незрозумілими іншим членам суспільства, тобто ці слова не належать до складу загальновживаної лексики, наприклад: die Grenzanlage *прикордонна споруда,* der Grenzüberflug *порушення повітряного кордону,* die Einsatzmaßnahme *оперативний захід,* das Ausländergesetz *закон про іноземців (про правовий статус іноземців),* Ansammlungsraum *район*

зосередження, Rückführung *репатріація,* vollgeländegängig *всюдихідний,* weittragend *дальнобійний,* sich losreißen *відриватися (від противника),* einschleusen *ввозити нелегальних мігрантів.* Саме тому більша їх частина відсутня в тлумачних словниках літературної мови.

При вивченні основної та другої іноземної мови, а також перекладацьких дисциплін курсантами НАДПСУ основна увага приділяється роботі над опануванням військової, прикордонної, а також правоохоронної лексики у зв'язку з трансформуванням Прикордонної служби з військового органу на правоохоронний.

Джерелами спеціальної лексики є українська мова, іноземні мови, а також інтернаціональні елементи латино-грецького походження, з яких створюються нові слова. Запозичення з іноземних мов поповнюють переважно термінологію. Утворення з інтернаціональних елементів також часто використовуються як терміни, при цьому слово може повністю складатися з цих елементів або бути однією з його складових частин.

Основними способами утворення спеціальної лексики є:

1) семантичний спосіб, який полягає у переосмисленні загальновживаних чи спеціальних слів при введенні їх в нову професійну мовну сферу, наприклад: Betäubungsmittel *знеболюючий засіб (наркотичний засіб);* wahrnehmen *використовувати, дотримуватися строку (виконувати поставлене завдання,* zurückschieben *відсувати на задній план* (*видворити з країни);* warten *чекати, очікувати (технічно обслуговувати),* die Leitung *керівництво, управління (командування);*

2) способом словопоходження (за допомогою деривaційних афіксів – префіксів і суфіксів або шляхом безафіксальної деривації), наприклад: die Begrenzung *обмеження,* die Bemannung *екіпаж, команда,* unbewaffnet *неозброєний,* schwenkbar *поворотний, відкидний,* der Beweis *доказ;*

3) способом словоскладання (складання основ) утворюються головним чином терміни і професіоналізми, а саме: іменники, наприклад: das Aufenthaltserlaubnis (die Aufenthaltsgenehmigung) *дозвіл на тимчасове перебування,* die Flugzeugentführung *викрадення літака,* die Ordnungswidrigkeit *правопорушення,* der Mittäter *співучасник;* прикметники, наприклад: standrechtlich *за законами воєнного часу,* lebensgefährlich *небезпечний для життя,* gesetzwidrig *протизаконний*, rechtswidrig *протиправний;* дієслова, наприклад: entgegenwirken *протидіяти,* einschmuggeln *ввозити контрабанду,* nachprüfen *перевірити (додатково)*, *проконтролювати*;

4) серед спеціальної лексики, утвореної способом словосполучення, найчастіше зустрічаються сполучення слів шляхом узгодження і керування, наприклад, терміни, які складаються з іменників і прикметників: *мертвий сектор, закрита зона*. Як свідчить досвід, цей спосіб утворення прикордонних термінів є не актуальним для німецької мови, оскільки в наших попередніх дослідженнях було доведено, що більшість з них утворюються способом словоскладання (складання основ) [15, с. 86-87], при наявності моделі іменник + іменник при

перекладі на українську мову головне значення несе останній з них, який і визначає рід загального іменника, наприклад: die Zugbegleitung *супровід потяга*, der Begleitungszug *потяг, що супроводжує*. У свою чергу перший іменник характеризує і конкретизує другий та перекладається як прикметник: der Grenzpfahl *прикордонний стовп*, das Grenzrecht *прикордонне право.*

Вивчення наукових праць, присвячених розв'язанню проблеми навчання спеціальної лексики, дозволило виділи декілька тенденцій:

1) при розробці такої методики у немовному вузі (переважно на матеріалі технічних вузів) цілий ряд дослідників зосереджували свою увагу на навчанні розуміти такого типу слова, при цьому у всіх випадках навчання передбачалося здійснювати під керівництвом викладача на аудиторних заняттях;

2) ряд досліджень, виконаних на матеріалі термінологічної лексики німецької мови, присвячені проблемі збагачення потенційного словникового запасу при читанні студентами немовного вузу під безпосереднім керівництвом викладача;

3) в ряді дисертаційних робіт, опублікованих за останній час, доводиться і обґрунтовується ефективність методики керівництва самостійною роботою студентів по оволодінню спеціальною лексикою;

4) окремі дослідники пропонують з метою досягнення більших результатів будувати навчання лексичного аспекту іншомовної діяльності на основі системного підходу.

Але проблема оцінки ролі лексичного аспекту (спеціальної лексики), розуміння спеціальних текстів і уміння користуватися такою лексикою в професійно значимих ситуаціях спілкування залишається актуальною.

Повідомлення курсантам-прикордонникам необхідного мінімуму термінологічної лексики відповідно до навчальної програми відбувається в межах предметно-тематичного аспекту вивчення перекладацьких дисциплін, зокрема і курсу спеціального перекладу. Зазначимо, що накопичення термінології, необхідної для перекладу матеріалів у тій чи іншій спеціальній галузі знань, відбувається, як правило, в процесі практичної роботи перекладача. Ввести всю спеціальну термінологію в програму навчання неможливо, а зосереджуватися на одній термінологічній системі обмежило б можливості майбутніх перекладачів. Курс практичного перекладу прищеплює курсантам навички пошуку й створення термінологічних еквівалентів. У залежності від того, на якому пропускному пункті – автодорожньому, залізничному, повітряному чи морському – працюватиме майбутній військовий перекладач, він повинен володіти об'ємом необхідної термінології. Тому для прикордонників є доцільним вивчати термінологію різної прикордонної та правоохоронної спрямованості. Це відбувається на практичних заняттях зі спеціального перекладу, практики перекладу, а також на заняттях з практичного курсу основної та другої іноземної мови при вивченні військової та прикордонної тематики: «Структура збройних сил країни, мова якої вивчається», «Прикордонна служба», «Служба КПП та перевірка документів», «Переклад бойових документів та текстів за фахом».

Спеціальні практичні заняття з перекладу, що проходять на п'ятому курсі навчання (для одержання кваліфікації спеціаліста), спрямовані на те, щоб розвинути у слухачів навички перекладацького аналізу вихідного тексту, а також навички найрізноманітніших перекладацьких трансформацій тексту. Це відбувається на заняттях з усного послідовного перекладу, спеціальної термінології, редагування перекладу.

Відомо, що рівень розуміння термінів курсантами (студентами) в процесі вивчення іноземної мови без спеціального словника є досить низьким. Це пояснюється: а) складністю розуміння термінів; б) недостатньо чіткою організацією навчального матеріалу, який пропонується курсантам (студентам); в) розходженням між оригінальною літературою зі спеціальності і навчальними текстами діючих підручників з німецької мови. Тому читач (курсант, студент) повинен володіти не тільки знаннями з іноземної мови, але й тими знаннями, які з найбільшою вірогідністю знадобляться йому для розуміння тексту зі спеціальності [11, с. 10-11].

У розробці даної проблеми слід згадати про те, що вважливе значення має дослідження такого джерела спеціальної лексики у вузі спеціального призначення, як словотворення. Німецька мова має багату і складну систему словотворення. Спеціальні дослідження свідчать, що в німецькій мові 9/10 всіх слів є складними і похідними. Терміни і спеціальна лексика, які є ключовими лексичними одиницями в текстах спеціальної літератури, складають частину загальнолітературної лексики. Разом з тим вони не можуть розглядатися ізольовано від законів і процесів розвитку і функціонування всієї лексичної системи. В цьому контексті стає актуальним говорити про методику навчання словотворенню в німецькій мові майбутніх офіцерів-прикордонників. Успішне вирішення цього питання передбачає:

а) відбір словотворчих моделей;

б) виділення етапів розпізнавання і розуміння складних і похідних слів;

в) розробку основних прийомів навчання словотворчого аналізу;

г) визначення ролі прогнозування в розумінні неопрацьованої (невивченої, невідомої) спеціальної лексики з опорою на словотвір.

Вивчення спеціальної лексики в аспекті викладання німецької мови повинно проводитися з опорою на готові, існуючі в загальнолітературній мові лексеми, словотворчої моделі, які б слугували базою для номінації спеціальних понять і термінів. Здійсненню цього завдання сприяє презентація спеціальної лексики на фоні загальнолітературної. Так, наприклад, основа *Grenz- (Grenze-)* часто виступає визначальним словом в сформованих за допомогою словоскладання прикордонних термінах: der Grenzpfahl *прикордонний стовп*, das Grenzrecht *прикордонне право*, die Grenzstadt *прикордонне місто*, das Grenzmal *прикордонний знак*, das Grenzhaus *митниця*, der Grenzzwischenfall *прикордонний інцидент*, der Grenzschutz *прикордонна охорона*, der Grenzverkehr *прикордонне сполучення*, die Grenzkontrolle *прикордонний контроль*, das Grenzabkommen *прикордонна угода*, die Grenzanlage *прикордонна споруда*.

Важливим є питання про дозування нових слів, які пропонуються для засвоєння на одному занятті. Існує думка, що на «просунутому» етапі навчання кількість нових слів може сягати 20, але не більше. Подальше удосконалення поурочних лексичних мінімумів, уточнення їх об'ємів і складу повинно відбуватися з урахуванням конкретного етапу навчання, можливостей студентів і фактору часу [7, с. 14]. На наш погляд, вирішення цієї проблеми для курсантів-прикордонників, які навчаються за напрямом підготовки «Філологія», буде дещо іншою: по-перше, словниковий запас курсантів різний, по-друге, навантаження при запам'ятовуванні різних лексичних одиниць буде нерівномірною, по-третє, здібність курсантів «просунутого» етапу навчання до сприйняття нових слів і словотворчих моделей поступово зростає [12, с. 64], по-четверте, професійна орієнтація навчання вимагає від курсантів переопрацювання різностороннього і досить об'ємного мовного матеріалу. В середньому ми допускаємо засвоєння 25-35 слів, поєднаних спільними семантичними елементами і побудованими на основі подібних словотворчих моделей.

Існують такі етапи засвоєння нової лексики: поява слова в контексті; семантизація текстового варіанту значення як функціональної одиниці; повернення слова до тексту; активізація слова в текстовому варіанті значення за допомогою мовленнєвих тренувань на базі тексту; розширення значення слова, «обростання» його іншими словами по лінії системних зв'язків; закріплення значення слова в комплексі мовних і підготовчих комунікативних вправ; мовленнєві тренування на базі засвоєних лексичних одиниць і різні види контролю засвоєння лексичних одиниць [12, с. 87-89]. Саме ці етапи повинні враховуватися при складанні завдань та лексичних, перекладацьких і тренувальних вправ на засвоєння лексики загалом і слів з прикордонної та правоохоронної сфери зокрема. Курсантам пропонуються такі вправи і завдання:

1) ознайомтеся з термінами і словосполученнями; ця вправа націлена на формування умінь правильного вживання термінів і словосполучень та виконується під контролем викладача;

2) виберіть у правій колонці правильний еквівалент (відповідник) кожному терміну з лівої колонки, наприклад:

der Mittelpunkt	*завдання*
der Wahlgang	*дозвіл*
der Auftrag	*комісія*
die Genehmigung	*центр*
die Verantwortung	*тур виборів*
der Abgeordnete	*відповідальність*
die Idemnität	*депутат*
der Ausschuss	*свобода від кримінального переслідування*
die Strafverfolgungsfreiheit	*безкарність*

3) знайдіть в тексті терміни з даними компонентами, наведіть їх українські еквіваленти; вправа має за мету розвивати навички словотворчого аналізу складних термінів і показати методику їх перекладу; спочатку вправа виконується за допомогою викладача, в подальшому – самостійно з послідуючим контролем в аудиторії;

4) знайдіть у тексті дієслівні словосполучення з іменниками; ця вправа націлена на формування умінь і навичок правильного вживання термінів шляхом встановлення їх синтаксичної сполучуваності (валентності) у тексті; вправа виконується з опорою на контекст;

5) знайдіть у тексті терміни і словосполучення, близькі за значенням до тих, що подані нижче; виконання цієї вправи забезпечує поступове накопичення синонімів і синонімічних словосполучень, що є однією з умов успішної перекладацької діяльності: збільшується можливість вибору синонімічних засобів і знімається монотонність використання одних і тих самих термінів і словосполучень;

6) знайдіть у тексті терміни, які відповідають наступним визначенням; ця вправа допомагає розкрити значення терміну шляхом дефініції; вправа сприяє активному засвоєнню нової термінології;

7) запишіть скороченнями наступні німецькі терміни; в результаті виконання цієї вправи виробляються навички читання і запису термінів в їх скороченій формі, одночасно з'ясовуються способи утворення скорочень у військовій (прикордонній) термінології [6, с. 6-7];

8) розшифруйте скорочення, перекладіть слова та складіть з ними речення, наприклад:

1. *die BPOL (die Bundespolizei – Федеральна поліція, Die Bundespolizei sorgt auch für den Schutz von Bundesorganen).*
2. *das BfV (das Bundesamt für Verfassungsschutz – Федеральне відомство з охорони Конституції, Die Verfassungsbehörde des Bundes ist das Bundesamt für Verfassungsschutz).*

Наступний комплекс вправ націлений на активізацію військової (прикордонної, правоохоронної) термінології в структурі завершеного речення, виконується самостійно з послідуючим контролем з боку викладача:

1) прочитайте речення і підберіть для кожного пропущене дієслово з тих, що подані нижче, наприклад:

1. *Die Kriminalität ... die öffentliche Sicherheit.*
2. *Die Bundespolizei ... dem Bundesminister des Innern.*
3. *Die Regierung ... im Rahmen der Verfassung und der vom Parlament erlassenen Gesetze.*

Verben: handeln, unterstehen, bedrohen.

2) прочитайте речення і поставте до них запитання, наприклад:

1. *Das Bundeskriminalamt (BKA) mit Sitz in Wiesbaden ist die Zentralstelle für die Zusammenarbeit von Bund und Ländern bei der Verbrechensbekämpfung. (Wo hat das BKA sein Sitz? Was für eine Stelle ist das BKA?)*

2. *Die Verbrechen wurden auf dem Gebiet der Bahnanlagen begangen. (Auf welchem Gebiet wurden die Verbrechen begangen?)*

3) дайте стверджувальну чи заперечну відповідь на запитання, наприклад:

1. *Wird auch das Hand- und Reisegepäck in den Flughäfen kontrolliert? (Ja, das Hand- und Reisegepäck wird auch in den Flughäfen kontrolliert.)*
2. *Untersteht die Bundespolizei Deutschland dem Auswärtigen Amt? (Nein, die Bundespolizei Deutschlands untersteht dem Innenministerium).*

4) дайте повну відповідь на запитання, використовуючи матеріал у дужках, наприклад:

1. *Womit beschäftigt sich die Bundespolizei Deutschlands? (охороною кордону, конфіскацією фальшивих документів, забезпеченням порядку на залізниці, охороною зеленого кордону).*
2. *Welche technische Mittel hat die Bundespolizei? (тепловізори, гвинтокрили, комп'ютери, транспортні засоби).*

5) складіть речення з поданих слів, наприклад:

1. *Über deutsche Flughäfen, 44.066 Ausländer, abgeschoben, auf dem Flugweg, wurden.*
2. *Der Asylbewerber, ist, die Gesamtzahl, um 60%, zurückgegangen.*
3. *Die Bundespolizei, festgestellt, an 200 dieser Fahrzeuge, Manipulationen, hatte, an den Fahrzeug-Identifizierungsdaten.*
4. *Nationalität, die Schleuser, der, waren, türkisch.*

6) виконайте письмовий переклад речень на німецьку мову; ця вправа формує навички письмового перекладу на базі володіння вивченою термінологією, виконується курсантом самостійно з послідуючим обговоренням варіантів перекладу в аудиторії [6, с. 8], наприклад:

1. *Автотранспорт та пасажири проходять паспортний контроль на лінії паспортного контролю.*
2. *Головними завданнями прикордонної поліції є боротьба з нелегальним в'їздом іноземців та з нелегальною переправною діяльністю.*
3. *Багато поліцейських службовців знаходяться зараз на навчанні.*

Останній етап – це завдання на перевірку засвоєння всіх опрацьованих в межах навчальної теми слів в комплексі поетапних та підсумкових контрольних вправ.

Таким чином, слово проходить певний шлях активізації і закріплення, перш ніж виходить в сферу вільного вживання (перекладу) у професійному мовленні прикордонника. Успіх цього процесу багато в чому залежить і від правильності й ефективності обраного викладачем шляху.

На сучасному етапі надзвичайно актуальною є необхідність формування у майбутніх спеціалістів уміння працювати з літературою іноземними мовами з обраної спеціальності. При читанні автентичної літератури іноземною мовою, зокрема німецькою, майбутні офіцери-прикордонники повинні уміти не тільки розпізнавати слова, які складають рецептивний мінімум, але й уміти розуміти значення незнайомих слів, які належать до їх потенційного словника. Це відіграє

особливе значення при тому дефіциті часу, який відводиться на вивчення іноземної мови в немовному вузі.

Висновки. Таким чином, при навчанні спеціальної лексики, в нашому випадку військової, прикордонної та правоохоронної, засоби і методи практично не відрізняються від традиційних методів навчання мови спеціальності. Зміст навчання спеціальної лексики і професійно спрямованого спілкування повинен ґрунтуватися на свідомо відібраному мовному матеріалі, який би відображав як активний лексичний запас майбутніх прикордонників та правоохоронців і став необхідним для розвитку навичок професійного мовленнєвого спілкування, так і пасивний запас термінів та спеціальної лексики, які б вони розпізнавали у тексті та перекладали їх. У зв'язку з цим важливим завданням в аспекті розробки змісту навчання є відбір і лінгвістичний опис термінологічних систем військової (прикордонної, правоохоронної) підмови та розробка навчального посібника і термінологічного словника, в якому лексика спеціальної сфери знаходить адекватне відображення. На сучасному етапі, пов'язаному з комп'ютеризацією процесу навчання іноземної мови, доцільною є розробка навчального комп'ютерного словника прикордонної лексики, який перед друкованим має значні переваги. Щодо навчального посібника, то його методичним компонентом, який би активізував навички роботи над спеціальною лексикою, є «колекція комп'ютерних вправ», яка б містила елементарні вправи для роботи над словом і реченням.

Література

1. Бжозонь Е. Отбор русской экономической терминологии и методика работы над ней в польской аудитории: Автореф. дис. канд. пед. наук / 13.371. – М., 1974. – 28 с.
2. Божно Л. Л. Основные характеристики технических терминов в немецком языке // Иностранные языки в высшей школе. Вып. IV. М., 1962. – С. 213-220.
3. Вахания Н.В. Обучение пониманию специальной лексики немецкого языка при чтении литературы по специальности (на материале текстов экономических факультетов грузинских вузов): Автореф. дис. канд. пед. наук. Тбилиси, 1973. – 35 с.
4. Ветлов Н.П. Теоретические основы терминологического минимума по специальным видам перевода: (на материале немецкого языка): Автореф. дис. канд. пед. наук. М., 1968. – 20 с.
5. Володина М.Н. Соотношение национальных и интернациональных элементов в терминологической лексике: на примере радио и телетерминов в современном немецком языке// Научн. докл. высш. шк.: Филологические науки. 1984. – №3. – С. 77-81.
6. Ефимов Р.В., Бойко Б.Л., Латышев Л.К. и др. Учебник военного перевода. Немецкий язык. Кн.. 1: Общий курс. – М.: Воениздат, 1985. – 400 с.
7. Колесникова А.Ф. Проблемы обучения русской лексике. – М.: Рус. яз., 1977. – 92с.

8. Овчаренко В. М, Формально-семантическая структура английских научно-технических терминов: Автореф. дис. канд. филол. наук. М., 1966. – 19 с.
9. Парпаров Л.Ф., Артемов А.П., Азарх Л.С. Немецко-русский военный словарь / Под ред. Л.Ф.Парпарова. – М.: Воениздат, 1978. – 1192 с.
10. Пещкова К.Ю. Функционирование медицинской терминологии: семантика, синтактика (на материале русско-французской терминологии функциональной диагностики нервных болезней): Дис. канд. филол. наук / 10.02.19. – Н.Новгород, 1995. – 246 с.
11. Пиотровский Р. Г Теоретическое языкознание и инженерно-прикладная лингвистика // Автоматическая переработка текста методами прикладной лингвистики. – Кишинёв, 1971. – С. 10-11.
12. Половникова В.И. Лексический аспект в преподавании русского языка как иностранного на продвинутом этапе. – М.: Рус. яз., 1982. – 103 с.
13. Фигон Э.Б. Системная организация терминологии как лексического пласта (на материале терминов самолётостроения современного немецкого языка): Автореф. дис. канд. филол. наук / 10.02.04. М., 1974. – 33 с.
14. Цвяк Л.В. Проблеми підготовки військових фахівців-прикордонників зі спеціальності «Переклад» // Вісник Сумського державного університету. Збірник наукових праць. Серія: Філологічні науки. Спецвипуск, присвячений IV – ій Міжнародній науково-методичній конференції «Методологічні проблеми сучасного перекладу». – Суми: Вид-во СумДУ. – 2003. – С. 226-230.
15. Zwjak Laryssa. Wortbildung der grenzpolizeilichen Termini in der deutschen Sprache // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць / наук. ред. Левицький В.В. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 531: Германська філологія. – С. 81-94.
16. www.lingvotech.com/spezlexika

Summary

The article deals with the analysis of the existing methods of teaching special lexicon. As a result of the research of the teaching border terminology to future border guards for providing professional communication and special translation new teaching methods have been defined. The necessity of creating (writing) of training appliance and terminology dictionary for teaching border vocabulary is highlighted.